

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ
Број захтева: 277/2-7-1
Датум: 17.09.2014. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ПРАВНО-ЕКОНОМСКИХ НАУКА

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији за кандидата магистра наука који брани дисертацију према ранијим прописима

Молимо да, сходно члану 47. став 5. тачка 4. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 162/11 - пречишћени текст, 167/12 и 172/13), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији:

Кандидат **мр ВЛАДО (Иво) КОВАЧЕВИЋ** пријавио је докторску дисертацију под називом: «РАЗВОЈ РОБНИХ БЕРЗИ У ФУНКЦИЈИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ПОСЛОВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ».

из научне области Агроекономија.

Универзитет је 04.06.2013. године, својим актом 02-03 број 61206-2236/2-13 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила: «РАЗВОЈ РОБНИХ БЕРЗИ У ФУНКЦИЈИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ПОСЛОВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ».

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације образована је на седници одржаној 26.02.2014. године, одлуком Факултета број 277/5-5.2., у саставу:

име и презиме члана комисије, звање, научна област, установа у којој је запослен

1. др Владимир Закић, доцент, Рачуноводство и финансије, Универзитет у Београду -Пољопривредни факултет,
2. др Зорица Васиљевић, редовни професор, Трошкови и калкулације, Универзитет у Београду - Пољопривредни факултет,
3. др Стипе Ловрета, редовни професор, Трговина, менаџмент и маркетинг, Универзитет у Београду - Економски факултет,
4. др Владе Зарић, редовни професор, Трговинско пословање, Универзитет у Београду - Пољопривредни факултет,
5. др Сањин Ивановић, ванредни професор, Трошкови и калкулације, Универзитет у Београду - Пољопривредни факултет,

Наставно-научно веће факултета прихватило је реферат Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној 17.09.2014. године.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Универзитет у Београду
ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ
Број: ВС - 277/2-7.1.
Датум: 17.09.2014. године
БЕОГРАД-ЗЕМУН

На основу члана 128. Закона о високом образовању и члана 73. Статута Пољопривредног факултета, Наставно-научно веће Факултета на седници одржаној 17.09.2014. године, донело је

О Д Л У К У

I ПРИХВАТА СЕ извештај о позитивној оцени урађене докторске дисертације коју је поднео **мр ВЛАДО КОВАЧЕВИЋ** и одобрава јавна одбрана дисертације по добијању сагласности од Универзитета, под насловом: **«РАЗВОЈ РОБНИХ БЕРЗИ У ФУНКЦИЈИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ПОСЛОВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРЕДУЗЕЊА У СРБИЈИ»**.

II Универзитет је 04.06.2013. године, својим актом 02-03 број 61206-2236/2-13 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације.

III Рад објављен у научном часопису који квалификује кандидата за одбрану докторске дисертације:

Kovačević V. (2013): Introduction of the grain futures market in the Black Sea Region, Economics of Agriculture, 60(4), ISSN 0352-3462, pp. 695-712

**П Р Е Д С Е Д Н И К
НАСТАВНО-НАУЧНОГ ВЕЋА
Д Е К А Н**

(Проф. др Милица Петровић)

Доставити: кандидату, ментору др Владимиру Закићу, доценту, Институту за агроэкономију, Студентској служби и архиви.

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПОЉОПРИВРЕДНОГ ФАКУЛТЕТА**
Датум: 29.05.2014.

Одлуком Наставно-научног већа факултета 277/8-7.1. од 28.05.2014. године, именовани смо у Комисију за оцену и одбрану урађене докторске дисертације под насловом: „Развој робних берзи у функцији управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији“, кандидата мр Владе И. Ковачевића.

На основу увида у завршену докторску дисертацију, подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат мр Владо И. Ковачевић рођен је 6. августа 1971. године у Београду, где је завршио основну и средњу школу (11. београдска гимназија). Дипломирао је на Пољопривредном факултету Универзитета у Београду 1997. године на смеру Ратарство са просечном оценом 8,53. Последипломске студије на Економском факултету Универзитета у Београду уписао је школске 1998/1999. на смеру Менаџмент у агробизнису. Магистрирао је 2002. године на тему „Значај тржишта робних финансијских деривата за пољопривредна предузећа“. Говори енглески језик и служи се француским језиком.

У октобру 1997. године добио је стипендију Министарства за науку и технологију Републике Србије у оквиру које је учествовао на више пројеката до септембра 2001. године. Положио је 2001. године стручни испит за лиценцу брокера на финансијском тржишту (Савезна комисија за хартије од вредности и финансијско тржиште).

У Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије почео је да ради септембра 2003. године на радном месту саветника министра. Послови су обухватили рад на успостављању маркетинг информационог система у пољопривреди Републике Србије (СТИПС) као и рад на изради Закона о јавним складиштима. Од октобра 2006. године до октобра 2008. године радио је на пословима аналитичара финансијског и робног тржишта у *TD Waterhouse*, Едмонтон, Канада.

Од октобра 2008. године до јуна 2009. године запослен је у Министарству пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде Републике Србије на радном месту саветника министра. Обављао је послове који су везани за рад на успостављању система јавних складишта и даљег развоја маркетинг информационог система у

пољопривреди Србије. Од јуна 2009. године до данас запослен је у Компензационом фонду Републике Србије на пословима успостављања и развоја система робних хартија од вредности и робно-берзанског пословања. У периоду од априла 2014. до данас ангажован је од стране Министарства пољопривреде и заштите животне средине на пословима усклађивања тржишних механизма у пољопривредном сектору Републике Србије са ЕУ, у оквиру Преговарачке групе 11. У периоду од јуна 2009. до данас учествовао у изради Нацрта Закона о робним берзама, Нацрта Закона о преджетвеном финансирању, Изменама Закона о тржишту капитала.

Поред тога што је аутор већег броја научних и стручних радова из области развоја робних хартија од вредности и развоја робно берзанског пословања, учествовао је и у изради већег броја законских и подзаконских аката из наведене области.

Мр Владо И. Ковачевић објавио је, самостално или у сарадњи са другим ауторима, већи број радова у научним часописима и на домаћим и иностраним скуповима. Значајан број радова које је кандидат објавио укључујући и магистарску тезу је у вези са развојем робних берзи и управљањем ризиком пословања у пољопривредном сектору.

Листа најважнијих радова (хронолошки):

- Kovačević V. (2013): Introduction of the grain futures market in the Black Sea Region, *Economics of Agriculture*, 60(4), ISSN 0352-3462, pp. 695-712.
- Миловановић Д., Протић Д. и Ковачевић В. (2013): Потреба за доградњом правног система у вези са трговином стандардизованим робама и стандардизованим терминским уговорима, *Право и привреда*, бр. 4-6, ISSN 0354-3501, стр. 289-308.
- Ковачевић В., Ивков И. и Ђаков М. (2013): Значај развоја робних хартија од вредности за унапређење услова пословања у Србији, *Економски видици* бр. 1, Друштво економиста Београда, ISSN 0354-9135, стр. 139-151.
- Ковачевић В. и Ивков И., (2012): Хеџинг стратегије у управљању ризиком промене цена пољопривредних производа, *Рачуноводство* бр. 11-12, ISSN 0023-2394, стр. 72-80.

Докторска дисертација мр Влада И. Ковачевића написана је на 256 страница. Дисертација поред Резимеа на српском и енглеском језику, Увода и Закључка садржи четири дела: (1) Карактеристике пословања у пољопривредном сектору у Србији; (2) Карактеристике, модели организовања и актуелно стање робно-берзанског трговања пољопривредним производима у свету и у Србији; (3) Предуслови и перспективе развоја робно-берзанског трговања пољопривредним производима у Србији; (4) Могућности коришћења робно-берзанских инструмената трговања у циљу управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији.

Списак коришћене литературе обухвата 86 библиографских јединица и 30 навода интернет страница. На крају текста дисертације дат је речник најважнијих појмова који се помињу у дисертацији. Докторска дисертација је урађена у складу са поднетом пријавом како у домену садржаја, тако и у домену постављених циљева, научних хипотеза и изведених закључака.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације кандидата представља анализа могућности унапређења сегмента управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа коришћењем инструмената трговања робних берзи, као и могућности развоја робно-берзанског пословања у Србији. С обзиром да робно-берзанска тржишта пружају инструменте за управљање појединим врстама ризика, којима су пољопривредна предузећа у Србији до сада могла управљати у малој мери, развој ове врсте тржишта може позитивно утицати на њихово пословање. Предмет дисертације обухвата целокупно робно-берзанско пословање (спот и терминско).

Циљеви дисертације се односе на утврђивање различитих ефеката које имају поједине стратегије управљања ризиком на пословање пољопривредних предузећа. Кроз теоријски део дисертације свака од наведених стратегија која се примењује на робним берзама је дефинисана и објашњена.

Први циљ дисертације је био да се класификују и оцене инструменти који су на располагању пољопривредним предузећима на робним берзама: инструменти спот и терминског тржишта робних берзи.

Други циљ истраживања је био повезивање инструмената за контролу ризика на робним берзама са конкретним врстама ризика којима пољопривредна предузећа могу управљати.

Трећи циљ постављен у дисертацији био је да се анализира и оцени индиректан утицај који се испољава у позитивним ефектима робних берзи на стабилност укупне привреде. На овај начин робне берзе утичу на: (1) већу стабилност цена пољопривредних производа и пољопривредних инпута, (2) смањење инфлаторних кретања, (3) формирање референтне цене пољопривредних производа и инпута сучељавањем понуде и тражње и сл.

Коначно, један од кључних циљева дисертације био је да се анализирају могућности даљег развоја робних берзи у Србији. Законом о тржишту капитала је регулисана материја берзанског трговања стандардизованим терминским уговорима. Спот трговање и трговање нестандардизованим терминским уговорима регулисаће се доношењем Закона о робним берзама. С обзиром да у овом тренутку у Србији нису успостављени сви неопходни предуслови (пре свега системски) за функционисање развијених робних берзи, неопходно је да надлежни државни органи и стручна јавност уложе додатне напоре за њихово успостављање. На основу статистичких и емпиријских анализа, кандидат мр Владо Ковачевић је у дисертацији дао препоруке за успостављање оптималног модела лиценцирања, контроле, клиринга, салдирања, система трговања, заштитних система учесника у трговању, јавности рада и политике државних интервенција, као и за успостављање других елемената неопходних за успешно функционисање робних берзи у Србији.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основне хипотезе од којих је кандидат пошао у истраживању су биле следеће:

Хипотеза 1: У Србији постоје предуслови за успостављање развијеног робно-берзанског система који се односе на: обим и квалитет пољопривредних производа, количина тржишних вишкова производа, обим тражње за пољопривредним производима и инпутима као и неопходна инфраструктура (транспортна мрежа, капацитети складишта пољопривредних производа и инпута и сл.).

Хипотеза 2: Развој робно-берзанског пословања у Србији условљен је испуњавањем одговарајућих институционалних предуслова.

Хипотеза 3: Развијено робно-берзанско пословање има позитиван индиректан утицај на пољопривредна предузећа кроз ефекте на макроекономску стабилност, и то посебно на: стабилнији однос понуде и тражње, мањи инфлаторни притисак, мање осцилације цена, већи обим кредитирања, смањење спољно-трговинског дефицита и сл.

Хипотеза 4: Пољопривредна предузећа могу значајно унапредити процес управљања ризицима пословања коришћењем инструмената спот, нестандардизованог и стандардизованог терминског трговања на робним берзама.

Хипотеза 5: Робне берзе могу имати негативан утицај на пољопривредна предузећа и услове пословања у агросектору услед појаве недозвољених спекулативних радњи на тржишту стандардизованих терминских уговора.

Све наведене хипотезе су потврђене доказима из теоријских и емпиријских истраживања кандидата.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидата мр Влада И. Ковачевића под називом *Развој робних берзи у функцији управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији*, поред Увода, Закључка, Списка литературе и Прилога, састоји се од четири дела.

У **Уводу** дисертације дефинисани су предмет и циљ истраживања, полазне хипотезе, методе које се примењују у раду и укратко представљена структура дисертације по поглављима. Кандидат прецизно и јасно указује на суштину проблема који се разматра и значај оваквог истраживања. У овом делу је приказана и примењена методологија, како за теоријски тако и за емпиријски део истраживања.

Први део под називом *„Карактеристике пословања у пољопривредном сектору у Србији“*, разматра специфичности пољопривредне производње, тржишта и трговања пољопривредним производима. У оквиру овог дела анализирана је ванберзанска, берзанска и спољна трговина пољопривредним производима у Србији. Анализирани су и показатељи остварене производње пољопривредних производа као важан индикатор потенцијалне количине тржишног материјала доступног берзанској трговини.

У овом делу дисертације дат је и преглед политике државних интервенција у Србији коју спроводе две институције: Републичка дирекција за робне резерве и Покрајинска

дирекција за робне резерве. Важност политике државних интервенција на тржишту пољопривредних производа произилази из чињенице да уколико су државне интервенције засноване на „неочекиваним“ купопродајама пољопривредних производа које нису познате свим учесницима трговања, стандардизовано терминско трговање пољопривредним производима није могуће. Утицај *SAP* (Заједничке аграрне политике ЕУ) на тржиште пољопривредних производа у Србији анализиран је кроз ефекте приступања Србије ЕУ, са аспекта промена у режиму трговања (царина, стандарда пољопривредних производа и сл.).

У оквиру Првог дела рада анализирана су и кретања цена пољопривредних производа којима се тргује на Продуктној берзи у Новом Саду. На овом месту дат је и општи преглед ризика са којима се у пословању суочавају пољопривредна предузећа, као и значај управљања сваком појединачном врстом ризика. Методом анкете анализирано је стање везано за управљање ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији.

Други део под насловом „*Карактеристике, модели организовања и актуелно стање робно-берзанског трговања пољопривредним производима у свету и у Србији*“ бави се организационом структуром и специфичностима трговања: (1) дневног (спот) тржишта; (2) нестандардизованог терминског тржишта; (3) стандардизованог терминског тржишта пољопривредним производима и инпутима. У овом тренутку у Србији не постоји законска могућност за успостављање класичне робно-берзанске структуре. Доношењем законске регулативе везане за робне берзе очекује се регулисање спот трговања и успостављање терминског трговања. У оквиру овог дела рада се анализира и стање у робно-берзанским системима у свету и у Србији. Посебна пажња посвећена је анализи организационе структуре и институционалних предуслова пословања робних берзи, као и инструмената трговања који се користе у земљама у транзицији (Мађарска, Пољска, Чешка), као и у земљама Западне Европе (Немачка, Француска, Италија и др.). С обзиром да САД има најразвијеније терминско тржиште, посебан део посвећен је и анализи робних берзи у САД.

У овом делу дисертације, разматрано је и пословање Продуктне берзе у Новом Саду. Такође, анализиран је и потенцијал Београдске берзе за успостављање робног трговања. На крају овог дела урађена је и компаративна анализа робно-берзанског система у Србији са иностраним системима. С обзиром да се Србија налази у фази законског регулисања и избора модела робног тржишта, од посебне важности је систематизовање искустава и резултата појединих најзначајних робно-берзанских модела.

Трећи део дисертације под насловом „*Предуслови и перспективе развоја робно-берзанског трговања пољопривредним производима у Србији*“ посвећен је анализи неопходних предуслова за функционисање и развој робно-берзанског система у Србији. Овај део дисертације се по свом обиму, садржају и значају истиче као кључни део рада.

У оквиру Трећег дела дат је преглед тржишних инструмената који се користе у Србији. На основу спроведених истраживања оцењена је могућност за увођење нових производа на домаће спот и терминско тржиште. Анализа потенцијалних учесника на тржишту урађена је у циљу дефинисања оптималног модела робно-берзанског система, с обзиром да се систем креира према потребама учесника на тржишту. Значај робних хартија од вредности је у повећању сигурности испоруке робе након берзанске

трговине, те је стога анализирана и даља могућност развоја система робних записа у Србији.

Посебна пажња посвећена је анализи институционалних предуслова за развој робно-берзанског пословања из разлога што у овом тренутку у Србији није успостављен систем контроле берзе и чланова берзе на робном тржишту. Анализирана је и позитивно оцењена могућност да Комисија за хартије од вредности Републике Србије преузме послове лиценцирања и контроле робно-берзанског система. У оквиру институционалних претпоставки неопходних за развој, обрађени су органи управљања, власничка структура, регулаторна тела и основни акти робних берзи. Јавност рада и обавезе информисања од стране робне берзе су од посебног значаја с обзиром да робна берза обавља јавну функцију. У том смислу, анализирани су врсте берзанских извештаја као и рокови у којима се они објављују. Механизам арбитраже пружа заштиту учесницима робно-берзанског пословања и омогућава брзо вансудско решавање спорова на берзи. У овом тренутку у Србији не постоји успостављен систем арбитраже у робно-берзанском пословању, тако да су учесници у трговању у случају берзанског спора препуштени редовним судским процедурама..

У овом делу дисертације се износи закључак да се механизми увођења нових инструмената у робно-берзанско трговање морају регулисати законски, као и актима берзе, док сами инструменти морају бити прилагођени потребама локалног тржишта. Истраживања у овом делу усмерена су и на утврђивање оптималног модела за увођење нових инструмената на робно тржиште. У том смислу, разматране су потребе учесника на тржишту за појединим инструмената трговања.

Даље су анализирани механизми и процедуре трговања: (1) пријем и упаривање налога, клиринг, салдирање као и друге операције везане за извршење берзанског трговања; (2) сигурносни фондови и други механизми гарантовања извршења обавеза из трговања на робној берзи. Истраживања су показала да пољопривредна предузећа у Србији имају изражену потребу за увођењем савремених института робне берзе, који би им омогућили једноставнију, сигурнију и ефикаснију трговину на робним берзама.

Информисање представља битан елемент рада сваке робне берзе, што је нарочито значајно за функционисање робно-дериватних тржишта. Пракса у развијеним системима је да тржишне информационе системе најчешће воде министарства надлежна за послове пољопривреде. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије је у 2004. години успоставило „Систем тржишних информација пољопривреде Србије“ (СТИПС). У овом делу анализиран је СТИПС и искуства сличних система у другим земљама. Дате су препоруке за успостављање ценовних и других извештаја у оквиру СТИПС-а, који би свим учесницима робног тржишта обезбедили подједнаке и релевантне информације. Политика тржишних интервенција је изузетно значајна за развој робних берзи, који није могуће остварити без одговарајућег тржишта на коме се цене формирају на тржишним принципима, без израженог утицаја државних институција. На основу истраживања и компарације тржишних интервенција у развијеним земљама са радом Републичке дирекције за робне резерве и Покрајинске дирекције за робне резерве у Србији, намеће се закључак да би при постојећем моделу државних интервенција у Србији било отежано успостављање терминског тржишта пољопривредних производа. То указује на закључак да је неопходно успостављање новог модела тржишних интервенција у Србији, који ће се заснивати на искуству развијених земаља ЕУ.

У Трећем делу дисертације се такође анализирају могућности и потенцијални ефекти укључивања Србије у међународно тржиште стандардизованих терминских уговора на пољопривредне производе, а посебно иницијатива развоја фјучерса на житарице за земље Црноморског слива.

Четврти део дисертације под насловом „*Могућности коришћења робно-берзанских инструмената трговања у циљу управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији*“ даје преглед техника за управљање ризиком пословања пољопривредних предузећа коришћењем инструмената спот, нестандардизованог терминског и стандардизованог терминског тржишта робних берзи. У оквиру дела везаног за преглед стратегија коришћења стандардизованих терминских уговора за управљање ризика пословања пољопривредних предузећа дат је преглед: (1) хеџинг стратегија са фјучерсима; (2) хеџинг стратегија са опцијама; (3) комбинованих хеџинг стратегија; (4) хеџинг стратегија са терминским уговорима креираним на друге врсте пољопривредних производа; (5) хеџинг стратегија на иностраним робним берзама.

Поред наведеног, у овом делу дисертације утврђено је да робне берзе имају позитивне ефекте на стабилност цена, смањење инфлаторног притиска, повећање обима кредитирања агросектора, умањење ризика пословања у пољопривреди, повећање прехранбене сигурности и смањење спољнотрговинског дефицита у Србији. Са друге стране, постоје и потенцијални негативни ефекти робних берзи на пољопривредна предузећа и опште услове пословања у агросектору, који могу настати услед недозвољених спекулативних радњи, пре свега на стандардизованом терминском тржишту.

У **Закључку**, кандидат је сумирао основна сазнања до којих је дошао у докторској дисертацији и истакао њен научни и практични допринос. Такође је указао на одређена ограничења са којима се суочио приликом истраживања и израде докторске дисертације и отворио питања која могу да буду полазиште будућих истраживања.

5. Методе које су примењене у истраживању и извори података

Полазећи од природе и значаја истраживања, у дисертацији је коришћено више различитих метода:

- Метод анализе - којим је испитиван утицај појединих елемената на развој робно-берзанског система;
- Метод синтезе - који је коришћен у циљу повезивања више кључних елемената у функцији развоја новог концепта пословања робне берзе;
- Статистички методи - корелациона и регресиона анализа коришћени су при оцени могућности за укључивање Србије у међународна терминска тржишта, као и при оцени могућности за извођење хеџинг стратегија српских пољопривредних предузећа на иностраним робним берзама;
- Компаративни метод - коришћен је у анализи искустава земаља у развоју и развијених робно-берзанских система у Западној Европи и САД. Компаративном анализом је у дисертацији извршена типологизација и класификација робних берзи у свету, у циљу давања препорука за унапређење робно-берзанског система у Србији;

- Метод интервјуа - коришћен је у циљу интервјуисања релевантних стручњака из области успостављања робних берзи и модела управљања ризиком пољопривредних предузећа на робним берзама;
- Метод анкете – којим су анализирани потребе потенцијалних учесника на робно-берзанском тржишту у Србији. За потребе анкете формиран је упитник заснован на 18 група питања. У анкету је укључено 88 пољопривредних газдинстава/предузећа. Пољопривредна газдинства/предузећа су изабрана методом случајног избора, а према критеријуму да је укупна вредност биљне производње на изабраном газдинству/предузећу у 2012. години била већа од 50.000 евра. Анкета је урађена у периоду мај-јун 2013. године. За избор газдинстава/предузећа коришћена је класификација пројекта Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије: „Успостављање система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима Републике Србије”.
- Метод студије случаја - уз коришћење примера из праксе.

У раду је коришћено више извора података. Подаци Републичког завода за статистику и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије коришћени су за анализу стања у области пољопривредне производње, анализу стања складишних капацитета и анализе везане за унутрашњу и спољну трговину пољопривредних производа.

За анализу кретања цена пољопривредних производа коришћени су подаци Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, Продуктне берзе Нови Сад и Српског фонда за жито.

Од изузетног значаја су подаци добијени из праксе и то пре свега од представника пољопривредних предузећа, научне и стручне јавности.

При анализи тренутног стања у робно-берзанском пословању у светским оквирима коришћени су подаци робних берзи, струковних удружења и регулаторних тела робних берзи у свету.

Подаци из домаће и иностране литературе који се односе на области управљања ризиком пословања у пољопривредном сектору, робно-берзанског пословања, хеџинг стратегија на робним берзама и сл., коришћени су у деловима рада везаним за дефинисање питања ризика у пољопривреди, дефинисање основних предуслова за функционисање робних берзи, анализу значаја информационих система за робно-берзанско пословања и укупног значаја које робне берзе имају на пословање у агропривреди.

6. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Актуелност предложене теме за докторску дисертацију као и њен практичан значај произилази пре свега из чињенице да се тренутно у Србији успоставља законски оквир којим ће бити регулисан рад робних берзи, чему свакако доприносе истраживања, анализе и препоруке садржане у овој дисертацији.

Истраживања у дисертацији такође доприносе унапређењу управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа са теоријског и практичног аспекта. Као конкретни доприноси овог рада могу се истаћи следећи:

- Проширење научних и практичних сазнања везаних за управљање ризиком пословања пољопривредних предузећа на робним берзама;
- Пружање научних и практичних основа за избор оптималног модела робно-берзанског система у Србији. С обзиром да је тржиште пољопривредних производа у Србији малог обима, од суштинске је важности успоставити ефикасан систем робно-берзанског трговања, који не би оптеретио робно-берзанско пословање гломазним административним апаратом везаним за систем лиценцирања и контроле, клиринга, салдирања, сигурносних фондова и сл.;
- Пружање научних и практичних сазнања о индиректним позитивним ефектима на опште услове пословања у агросектору, који се могу постићи развојем робних берзи;
- Пружање научних и практичних сазнања о потенцијално негативном утицају робних берзи, нарочито у сегменту робно-дериватног трговања, који могу произићи из недозвољених спекулантских активности учесника на робном тржишту. Од посебне је важности анализа наведеног потенцијалног негативног утицаја у циљу успостављања организационих механизма и процедура, који би у Србији спречавали или умањивали штетно дејство наведених радњи.

Имајући у виду резултате спроведених истраживања изнетих и анализираних у овој дисертацији, може се закључити да докторска дисертација кандидата мр Влада Ковачевића пружа квалитетну теоријско-методолошку основу при тражењу одговора на одређена отворена питања са којима се суочава научна јавност и агропривреда Србије. У томе се посебно огледа њена научна и стручна вредност, односно допринос обogaћењу литературе из разматране области.

7. Закључак и предлог

На основу изложених чињеница и детаљног увида у садржај докторске дисертације, Комисија констатује да је докторска дисертација кандидата мр Влада И. Ковачевића под називом *Развој робних берзи у функцији управљања ризиком пословања пољопривредних предузећа у Србији* урађена у складу са одобреном пријавом и важећим стандардима, као и да се ради о потпуно оригиналном и самосталном истраживачком раду, који представља основу за даља истраживања у области развоја робно-берзанског пословања у Србији.

На основу свега изложеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Пољопривредног факултета Универзитета у Београду да прихвати ову докторску дисертацију и одобри њену јавну одбрану.

Београд, 29. мај 2014.

Чланови Комисије

Др Владимир Закић, доцент
Пољопривредни факултет Универзитета у Београду

Др Зорица Васиљевић, редовни професор
Пољопривредни факултет Универзитета у Београду

Др Стипе Ловрета, редовни професор
Економски факултет Универзитета у Београду

Др Владе Зарић, редовни професор
Пољопривредни факултет Универзитета у Београду

Др Сањин Ивановић, ванредни професор
Пољопривредни факултет Универзитета у Београду

ПРИЛОГ

Рад објављен у научном часопису који квалификује кандидата за одбрану докторске дисертације:

Kovačević V. (2013): Introduction of the grain futures market in the Black Sea Region, *Economics of Agriculture*, 60(4), ISSN 0352-3462, pp. 695-712